

Ключевые слова: обучение физике, познавательная деятельность, познавательный интерес, способности учеников.

Kasjanova H. V. Development of cognitive interests and capabilities of students on the lessons of physics.

Becomes the main index of efficiency of studies not only and not so much sum of subject knowledge, mastered by students, скільки formed for them abilities and skills independently to obtain new knowledge in the process of educational activity. Speaking about cognitive interest as about motive force of all process of studies, it does not follow to forget that this process must not adapt to individual and, frequently, the limited interests of student. Studies must express necessities and interests of society foremost, but it is future necessities and interests of child, when she will grow for the active participant of public life and production. Cognitive activity of student arrives at the greatest level of the creative mastering of knowledge, if he formulates a problem. By the important mean of forming of cognitive interests of students, education for them of emotionality as lines of personality can become those elements of scientific graphic bioarts, which show to romanticism of scientific search and others like that.

Keywords: studies of physics, cognitive activity, cognitive interest, capabilities students.

УДК 37.091.217:379

Кондрацька Г. Д.

ФАЗИ ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ

В статті розкрито фази туристично-краєзнавчого руху. Використано синергетичний підхід до розвитку туристично-краєзнавчого руху. Туризм має багато різних тлумачень і походжень, однак багато тверджень сходяться до визначення, що туристично-краєзнавчий туризм – це мандрівка заради пізнання. Туристично-краєзнавчий рух має чотири фази розвитку: ранньоісторична фаза, початкова фаза, фаза розвитку, фаза масового туризму. Виділено п'яту бурхливу фазу туристично-краєзнавчого руху – туристично-просвітницьку. Туристично-просвітницька фаза розвитку туризму дала можливість вивчати і бути носієм культури різних народів, що є основою для формування наступного покоління.

Ключові слова: туризм, туристично-краєзнавчий, фази, підходи, просвітництво.

Сьогодні вже складно знайти людину, яка б не здійснила у своєму житті пару-трійку різноманітних подорожей. Туризм визначається як найбільш раціональна форма відпочинку. В усіх частинах світу існують різноманітні туристичні організації, які мають на меті ознайомити туристів з краєзнавчо-територіальним устроєм своєї країни. Краєзнавчо-туристичні агенції співпрацюють з істориками, географами, краєзнавцями, а також зі спеціалістами, які можуть і вміють використати ресурси кожної країни для збагачення світогляду кожного туриста. Активний відпочинок і подорожі – це одна з найважливіших потреб світової спільноти. Збагачення світогляду туриста залежить від організації краєзнавчо-пізнавальної діяльності. Історичні фази розвитку туризму мають неабияке значення для краєзнавчо-туристичної діяльності, тому ми намагалися окреслити найважливіші із них.

Вважаємо, що проблема організації краєзнавчо-туристичного руху в своїй основі має закладати фази розвитку світового туризму. Краєзнавчо-туристичний рух має вагоме значення для різних категорій мандрівників і є достатньо актуальною проблемою. Ця проблема вимагає ґрунтовного розгляду і підтвердження виникнення нових фаз її розвитку.

Історія туристичного руху з позиції В. Федорченко, Т. Дьорової дає нам можливість вивчити різноманітні шляхи розвитку туристичного руху, який бере свій початок з Греції та Риму і спонукає мандрівників пізнавати світ, адже їх подорожі змінювали характер і цілі, пізнання давало можливість людям вивчати навколишнє середовище з позиції

цілісної картини світу, бачити сучасне життя не як щось випадкове, а як частину чогось великого, суцільного, що має зв'язок із майбутнім [7; 8].

Туристично-краєзнавча діяльність, за твердженням Т. Маланюка, дає змогу докладно ознайомитися з туристично-краєзнавчим рухом та його складовими, а саме цікавою географією різних частин України, її природними і кліматичними факторами, історичними фактами та архітектурними пам'ятками. На думку автора, з краєзнавством і туризмом варто ознайомлюватись поетапно, починаючи з дитинства [4; 5].

Ми поділяємо думку В. Петранівського, М. Рутинського, що характерною особливістю розвитку краєзнавчого туризму є його пізнавальна функція. Дослідники вважають, що краєзнавчий туризм дає змогу цінити скарби природи своєї Батьківщини, любити і дорожити ними, як найбільшим народним добром [6].

Вважаємо відзначити, що західні регіони України також відомі спортивним туризмом. На думку А. Бабкіна, географічне розміщення території західних земель сприяло розвитку спортивно-туристичного руху, особливе значення мають краєвиди Карпат, їх мальовничі місця, підйоми і спуски, гори і рівнини [2].

Тому за необхідне є розкриття фаз розвитку туристичного руху, як одного з показників нової сторінки розвитку туристично-краєзнавчої діяльності.

Мета статті – розкрити фази розвитку туристично-краєзнавчого руху.

Бурхливого розвитку туризм набув у ХХ столітті та історія його розпочалась значно раніше. Основними чинниками, що змушували людей подорожувати, а згодом і займатися туризмом, на думку багатьох дослідників [1; 8], були такі: географічний, соціальний, економічний, мотиваційний і політичний.

Як уже відомо, туристично-краєзнавча діяльність – це вид пізнавально-культурної, виховної та дослідницької діяльності, яка виступає чинником формування особистості через поглиблене ознайомлення з довкіллям, історичним минулим рідного краю, його звичаями, обрядами, традиціями, історичними та культурними пам'ятками, що сприяє патріотичному вихованню дітей та молоді [1; 3].

Історію туризму прийнято поділяти на чотири фази. Розглянемо кожну з цих фаз і постараємось чітко окреслити нову фазу розвитку туристично-краєзнавчого руху – туристично-просвітницьку.

Перша фаза триває від найдавніших часів до 1841 р. – початковий етап розвитку туризму.

Як свідчать давньогрецькі джерела, подорожі здійснювалися з метою спостереження та участю за перебігом Олімпійських ігор.

За часів Римської імперії зростає протяжність шляхової мережі, що водночас стало можливим використання потужної мережі доріг для мандрівок, відпочинку та розваг. У цей час на шляхах з'являються дороговкази, виготовляються транспортні засоби, пристосовані до тривалих подорожей, виникають придорожні гостинні двори.

В епоху Середньовіччя туристичні подорожі носять паломницький характер. Релігійні переконання спонукають сотні людей долати довгий шлях до святинь.

Епоха Відродження вносить нові обриси у подорожній туризм. Зміцнення зв'язків між країнами надає можливість мандрівникам для вивчення і пізнання світу.

Французький письменник Ф. Стендаль 1838 р. у “Спогадах туриста” розкриває декілька визначень туризму: французькою як мандрівка заради задоволення; німецькою як людина що крокує горами; італійською туризм трактується як мандрівка з цікавістю.

У результаті розвитку суспільства, виникнення товарно-грошових відносин, розподілу праці та виокремлення осіб, які не були зайняті в суспільному виробництві та управлінні, з'явилися категорії людей, які постійно подорожували. Для першого етапу розвитку подорожей і туризму були характерні такі риси:

➤ **Розвиток торгівлі**, що, в свою чергу, сприяє соціально-економічному розвитку суспільства й задоволенню потреб людини в пізнанні оточуючого світу, інших народів,

налагодженню економічних, культурних та політичних відносин між ними. З історії ми знаємо, що багато купців були водночас і мореплавцями, і вченими (зрозуміло, в тогочасному розумінні цього слова). Серед них можна назвати відомого мореплавця, венеціанського купця XIII ст. Марко Поло, який залишив нащадкам книгу спогадів, що правдиво змалювала культуру та побут народів Сходу та довгий час була керівництвом для складання географічних карт.

➤ **Розвиток різних релігій** також сприяв розвитку подорожей у різні епохи, особливо в епоху Середньовіччя. Виконання віруючими релігійних призначень, прочанство, сприяли тому, що для прочан створювалися необхідні умови для проживання, харчування, транспортування та ознайомлення зі святинями (своєрідне екскурсійне обслуговування). Тобто це були ті ж самі послуги, якими забезпечувалися в подальшому туристи. Прикладом цього може бути Києво-Печерська лавра, яка мала для обслуговування прочан у XVII ст. аптеку, бібліотеку церковних книг, трапезну та “гостинні будинки”, своєрідні готелі. Також прочани були однією з найбільш захищених категорій подорожуючих, у питаннях збереження здоров'я та життя. Цьому сприяли сам статус прочанина та різні заходи, до яких вдавалися організатори прочанства (різні релігійні ордени та місії; наприклад, організацією прочанства займався Мальтійський орден).

➤ **Розвиток культури і мистецтва.** Природно, що з'явилася певна категорія подорожуючих з метою ознайомитися зі звичаями, культурою та визначними пам'ятками мистецтва, а також дещо інша категорія мандрівників: ті, які прагнуть отримати освіту в інших країнах, вивчити або вдосконалити іноземні мови.

➤ **Пізнання людиною природи** призводить до відкриття нових земель, місць з унікальним кліматом, цілющих якостей мінеральних джерел, які можуть поліпшувати здоров'я людини. Це сприяло розвитку подорожей з метою оздоровлення.

➤ **Збільшення частки вільного часу** в суспільстві є також важливим чинником, який сприяв появі туризму. Адже вільний час надає людині не тільки можливість відновлення своєї життєвої сили, а й змогу раціонально і корисно використати свій вільний час для пізнання оточуючого світу, займатись улюбленою справою та виховувати дітей і молодь, використовуючи досвід і досягнення минулих поколінь.

Характер подорожей на першому етапі розвитку був здебільшого стихійним і вимушеним.

Друга фаза розвитку туризму припадає на період з 1841 р. до 1914 р. – етап становлення організаційного туризму.

Туризм став масовим явищем на початку XX ст., однак очевидно, що люди подорожували ще з незапам'ятних часів, головним чином для того, щоб уникнути голоду чи небезпеки.

Розвиток туризму характеризується появою перших туристичних організацій. Одним з перших, хто здійснив організовану подорож для великої кількості людей, був англієць Томас Кук. У 1841 р. він, будучи Головою товариства тверезості, організував подорож для членів цього товариства з Лейстера в Лафборо. Комплекс послуг для подорожуючих включав транспортне обслуговування (подорож здійснювалася залізничним транспортом), харчування для учасників туру, екскурсію. Ця мандрівка виявила і для самого Кука, і для багатьох інших підприємців новий перспективний та фінансово вигідний вид діяльності. І впродовж наступних 20 років в Англії почали виникати туристичні фірми. Аналогічні фірми у цей час також починають з'являтися в Європі. Ось чому 1841 рік можна вважати початком другого етапу розвитку туризму, важливими ознаками якого були:

➤ розвиток науково-технічного прогресу (на рубежі XIX–XX ст. з'явилися нові види транспорту, які зробили подорожі більш комфортними та швидкими, будувалися дороги, створювалися нові засоби комунікації);

➤ туризм формується як окремий елітний вид відпочинку для заможних верств населення (основними категоріями подорожуючих були аристократія, службовці, вищі та середні військові чини, інтелігенція, буржуазія);

➤ створювалася туристична інфраструктура (туристичні фірми, готелі, заклади харчування та розваг для подорожуючих, транспортні агенції).

➤ з'являлися перші туристичні кадри (менеджери туризму, турагенти, екскурсоводи, гіді, інструктори);

➤ створювалися нові туристичні центри, курорти.

Третя фаза розвитку туристичного руху тривала з 1914 р. до 1945 р. – формування індустрії туризму.

Для розвитку туризму в цей період характерні такі риси:

➤ туризм як галузь економіки вже існує;

➤ швидко формується туристична індустрія;

➤ з'являються державні та міжнародні туристичні організації, що свідчить про вихід туризму на державний та міжнародний рівні;

➤ офіційно встановлюються відпустки для працюючих, що дозволяє здійснювати подорожі людям, зайнятим на виробництві;

➤ розширюється географія туристичних подорожей.

Четверта фаза розпочинається з 1945 року – це етап масового туризму та глобалізації туристичної індустрії.

Розвиток туризму характеризується такими рисами:

➤ значне зростання добробуту населення;

➤ збільшення частки вільного часу;

➤ на державному рівні встановлені обов'язкові оплачувані відпустки для працюючих;

➤ активно функціонує та розвивається туристична індустрія;

➤ туризм стає головною галуззю економіки багатьох країн;

➤ створені та функціонують основні міжнародні туристичні організації;

➤ туризм стає масовим явищем у світі, доступним для більшості громадян розвинених країн;

➤ туризм стає одним із чинників глобалізаційних процесів у світі.

Розглядаючи закономірності розвитку туризму, можна помітити, що чим вищий рівень добробуту і культури суспільства, тим більше його членів віддають перевагу туризму як засобу використання свого вільного часу для пізнання різних сфер розвитку суспільства.

Початок ХХІ століття можна назвати новою фазою розвитку туристично-краєзнавчого руху як фазу бурхливого розвитку.

Туристично-краєзнавчий рух значно розширює можливості людини, пізнання світу, це один із засобів ознайомлення з культурою різних народів.

Культура – це активна творча діяльність людей, спрямована на перетворення навколишнього світу – як природи, так і людської суті. У загальноприйнятому розумінні культура – це певні риси особистості (акуратність, освіченість), форми поведінки людини (ввічливість, самоконтроль), форми суспільної, професійної та виробничої діяльності (культура виконання, торгівлі, виробництва).

У результаті тривалого колективного творчого досвіду багатьох поколінь у кожній країні склалася своя народна культура. Вивчаючи культури різних народів, мандрівники збагачуються у пізнанні культури, зафіксованої в духовних та матеріальних цінностях, що створені попереднім людським досвідом і стають носієм певних культурних цінностей, які стають базою для розвитку культури наступних поколінь.

Отже, проведене дослідження дає змогу визначити нову фазу розвитку туризму – туристично-просвітницьку. Ця фаза має продовження і на сьогоднішній день надає

можливість досліднику розвивати туристично-просвітницьку діяльність як сферу формування культурних цінностей людини.

Існуючі фази розвитку туризму дають можливість подальшого розвитку туристично-краєзнавчого діяльності, яка впливає на формування світоглядної політики різних поколінь. Туристично-просвітницька фаза розвитку туристичного руху має пізнавальне значення і спонукає мандрівників до ґрунтовного вивчення культурних цінності різних народів і поколінь.

Використана література:

1. *Абрамов В. В.* Історія туризму : посібник / В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур. – Харків : ХНАМГ, 2010. – 286 с. : іл.
2. *Бабкін А. В.* Нариси з історії спортивного руху в західній Україні / А. В. Бабкін. – Івано-Франківськ : Лілея – Н. В., 1997.
3. *Грабовський Ю. А.* Спортивний туризм : навчальний посібник / Ю. А. Грабовський, О. В. Скалій. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 304 с.
4. *Кондрацька Г. Д.* Туризм (курс лекцій) : навчальний посібник / Г. Д. Кондрацька, Д. Д. Пецкович. – Дрогобич : РВВДДПУ ім. Івана Франка, 2013. – 126 с.
5. *Маланюк Т. З.* Краєзнавство і туризм : навчальний посібник / Т. З. Маланюк. – Івано-Франківськ, 2010. – 205 с.
6. *Петранівський В. Л.* Туристичне краєзнавство : навчальний посібник. – 2-ге вид., виправл. / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський. – Київ : Знання, 2008. – 575 с.
7. *Федорченко В. К.* Історія туризму в Україні : навч. посібник / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова ; передм. В. А. Смоля. – Київ : Вища шк., 2002. – 195 с.
8. *Устименко Л. М.* Історія туризму : навчальний посібник / Л. М. Устименко, І. Ю. Афанасьєв. – Київ : Альтерпрес, 2008. – 354 с.

References:

1. *Abramov V. V.* Istoriya turyzmu : posibnyk / V. V. Abramov, M. V. Tonkoshkur. – Kharkiv : KhNAMH, 2010. – 286 s. : il.
2. *Babkin A. V.* Narisy z istoriyi sportyvnoho rukhu v zakhidniy Ukraini / A. V. Babkyn. – Ivano-Frankivs'k : Lileya – N. V., 1997.
3. *Hrabovs'kyu Yu. A.* Sportyvnyy turyzm : navchal'nyy posibnyk / Yu. A. Hrabovs'kyu, O. V. Skaliy. – Ternopil' : Navchal'na knyha – Bohdan, 2008. – 304 s.
4. *Kondrats'ka H. D.* Turyzm (kurs lektsiy) : navchal'nyy posibnyk / H. D. Kondrats'ka, D. D. Petskovych. – Drohobych : RVVDDPU im. Ivana Franka, 2013. – 126 s.
5. *Malanyuk T. Z.* Krayeznavstvo i turyzm : navchal'nyy posibnyk / T. Z. Malanyuk. – Ivano-Frankivs'k, 2010. – 205 s.
6. *Petranivs'kyu V. L.* Turystychne krayeznavstvo : navchal'nyy posibnyk. – 2-he vyd., vypravl. / V. L. Petranivs'kyu, M. Y. Rutyns'kyu. – K. : Znannya, 2008. – 575 s.
7. *Fedorchenko V. K.* Istoriya turyzmu v Ukraini : navch. posibnyk / V. K. Fedorchenko, T. A. D'orova ; peredm. V. A. Smoliya. – Kyiv : Vyshcha shk., 2002. – 195 s.
8. *Ustymenko L. M.* Istoriya turyzmu : navchal'nyy posibnyk / L. M. Ustymenko, I. Yu. Afanachs'yev. – Kyiv : Al'terpres, 2008. – 354 s.

Кондрацкая Г. Д. Фазы туристическо-краеведческого движения.

В статье раскрыты фазы туристско-краеведческого движения. Используются синергетический подход к развитию туристско-краеведческого движения. Туризм имеет много различных толкований и происхождений, однако многие утверждения сходятся определению, туристско-краеведческий туризм это путешествие ради познания. Туристско-краеведческое движение имеет четыре фазы развития: раннеисторическая фаза, начальная фаза, фаза развития, фаза массового туризма. Выделена пятую бурную фазу туристско-краеведческого движения – туристско-просветительскую. Туристско-просветительская фаза развития туризма дала возможность изучать и быть носителем культуры разных народов, является основой для формирования следующего поколения.

Ключевые слова: туризм, туристско-краеведческое, фазы, подходы, просвещение.

Kondratska G. D. Phases of tourist-regional motion.

The article describes the phases of the tourist-local lore movement. A synergistic approach to the development of the tourist-local lore movement has been used. Tourism has many different interpretations and origins, but many allegations converge to the definition that tourist tourism is a journey for cognition. The tourist-linguistic movement has four phases of development: the early-historical phase, the initial phase, the phase of development, the phase of mass tourism. The fifth turbulent phase of the tourist-linguistic movement is allocated – tourist-educational. The tourist-educational phase of tourism development has made it possible to study and to be a carrier of the culture of different peoples, which is the basis for the formation of the next generation.

Keywords: *tourism, tourist-lore studies, phases, approaches, education.*

УДК 37.013.42:005.336.1

Кондур О. С.

**ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОСЛІДЖЕНЬ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ СВІТОГЛЯДНИХ ЗАСАД ГЛОБАЛЬНОГО
СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ**

У статті аналізуються з точки зору методології виховання і освіти глобальні суспільні трансформації та пов'язана з ними освітньо-виховна реформа, яка покликана здійснити певну гомогенізацію систем соціального виховання і менеджменту освіти в дусі зусиль зі створення загальноосвітнього культурного, освітнього, економічного, політичного, правового та суспільно-громадянського простору.

Ключові слова: *освіта, виховання, спільнота, реформування, влада, системи освіти, менеджмент, демократія, цінності, справедливість, принципи, соціальні інститути.*

Оскільки і педагогіка, і філософія освіти, і сформовані на їхній основі моделі освітньо-наукового менеджменту відносяться до сфери гуманітарних, людинознавчих наук і нерозривно всі вони пов'язані з усвідомленням та розумінням місця і ролі людини у сучасному світі й оскільки ХХІ століття, на думку більшості вчених (і не тільки гуманітаріїв) [1; 5; 7], можна вважати якоюсь мірою переломним у цьому відношенні, то тенденції розвитку сучасного людинознавства, тисячоліття, що виявилися на рубежі, позначатимуться (і вже позначаються) і на зміні основних педагогічних понять, категорій, закономірностей і взаємозв'язків, а, отже, і на зміні педагогіки як науки в цілому.

У зв'язку з тим, що тенденції, які виявляються в загальноосвітньому просторі, не завжди збігаються з тенденціями, що існують у нашій країні, а в деяких випадках вони мають прямо протилежну спрямованість, виникає необхідність їхнього окремого розгляду. Почнемо з розгляду загальноосвітніх, загальноцивілізаційних тенденцій, характеризуючи кожного разу спрямованість і особливості їхнього прояву в нашій країні.

1. *Поява нового мислення, усвідомлення нової ролі і місця людини в світі.* Ця тенденція пов'язана, перш за все, зі зміною критеріїв, за якими роблять висновки про багатство і могутність окремих країн. Якщо в усі попередні століття такими критеріями були, як мінімум, обсяг контрольованих територій, озброєність і кількісний склад армії, то зараз основним критерієм могутності є кількісне й якісне володіння новими технологіями і швидкість їхньої розробки, а вони, у свою чергу, пов'язані з рівнем розвитку науки, з кількістю вчених, здатних розробити нові підходи і технології. Недарма такого поширення набув вираз “витік умів”. Таким чином, ми починаємо розуміти, що головне багатство будь-якої країни – це людина, а головний засіб підвищення могутності і добробуту країни – підвищення рівня освіти населення, розвиток творчих здібностей окремої людини. Отже, вкладання в освіту сьогодні – це не витрати, а інвестиції, *здатні* дати досить швидкий